

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเครียดในการปฏิบัติงาน
กับสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต ๒
The Relationship between Work Stress and
Administrative Competency of School Administrators
under the Office of Ayutthaya Primary Educational Service Area 2

มุนินทร์ จำปางาม*

Munin Jampangam

อุไร สุทธิแย้ม**

Urai Sutthiyaem

คณะครุศาสตร์ การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ประเทศไทย

Faculty of Education, Educational Administration, Ramkhamhaeng University, Thailand

Email: 6712470007@rumail.ru.ac.th

Received: February 27, 2026

Revised: March 25, 2026

Accepted: March 27, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (๑) เพื่อศึกษาระดับความเครียดในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา (๒) เพื่อศึกษาระดับสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา และ (๓) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเครียดในการปฏิบัติงานกับสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต ๒ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน ๑๑๓ คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของ Krejcie และ Morgan (1970) ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้นและการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ระดับ มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง ๑.๐๐-๐.๖๐ และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ ๐.๙๓ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

* นางสาวมุนินทร์ จำปางาม Miss.Munin Jampangam นักศึกษาหลักสูตรปริญญา ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา Master of Educational Administration

** รศ.อุไร สุทธิแย้ม Assoc.Prof. Urai Sutthiyae (อาจารย์ที่ปรึกษา) คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยรามคำแหง Faculty of Education, Ramkhamhaeng University

ผลการวิจัยพบว่า (๑) ความเครียดในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง (๒) สมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก และ (๓) ความเครียดในการปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์ทางลบกับสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) เท่ากับ -๐.๖๔ แสดงให้เห็นว่า เมื่อความเครียดในการปฏิบัติงานเพิ่มขึ้น สมรรถนะทางการบริหารมีแนวโน้มลดลง

คำสำคัญ: ความเครียดในการปฏิบัติงาน; สมรรถนะทางการบริหาร; ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

The purposes of this research were (1) to study the level of work stress of school administrators, (2) to study the level of administrative competency of school administrators, and (3) to examine the relationship between work stress and administrative competency of school administrators under the Office of Ayutthaya Primary Educational Service Area 2. The sample consisted of 113 school administrators, determined by the Krejcie and Morgan (1970) table. The sample was obtained by stratified random sampling and simple random sampling. The research instrument was a five-point rating scale questionnaire with the Index of Item-Objective Congruence (IOC) between 0.60–1.00 and the reliability coefficient of 0.93. The statistics used for data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation, and Pearson's Product Moment Correlation Coefficient.

The results revealed that (1) the overall level of work stress of school administrators was at a moderate level, and all aspects were at a moderate level, (2) the overall level of administrative competency was at a high level, and all aspects were at a high level, and (3) work stress had a high negative correlation with administrative competency at the .01 level of statistical significance, with Pearson's Product Moment Correlation Coefficient of -0.64, indicating that higher work stress tended to decrease administrative competency.

Keywords: Work Stress; Administrative Competency; School administrators

บทนำ

การบริหารสถานศึกษาในยุคปัจจุบันเป็นภารกิจที่มีความซับซ้อนและท้าทายมากขึ้น เนื่องจากสถานศึกษาต้องปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และเทคโนโลยี ผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนสถานศึกษาให้บรรลุตามเป้าหมาย และนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ตลอดจนตอบสนองต่อความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนโดยรวม^๑

ในทางปฏิบัติ ผู้บริหารสถานศึกษามักเผชิญภาระงานที่หลากหลาย ทั้งการบริหารวิชาการ การบริหารบุคลากร การบริหารงบประมาณ และการบริหารทั่วไป ภาระดังกล่าวอาจก่อให้เกิดความเครียดในการปฏิบัติงาน ซึ่ง Selye^๒ อธิบายว่า ความเครียดเป็นปฏิกิริยาทางสรีรวิทยาของร่างกายต่อแรงกดดัน และต่อมา Lazarus และ Folkman^๓ ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า ความเครียดเกิดจากกระบวนการประเมินสถานการณ์และความสามารถของบุคคลในการเผชิญปัญหา หากความเครียดไม่ได้รับการจัดการอย่างเหมาะสม ย่อมส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพและคุณภาพในการทำงานของผู้บริหารสถานศึกษา

ในด้านสมรรถนะทางการบริหาร Boyatzis^๔ ได้เสนอแนวคิดสมรรถนะ (Competency) ว่าเป็นคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของการปฏิบัติงาน ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องมีสมรรถนะด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ การสื่อสาร การพัฒนาบุคลากร และการจูงใจ ทั้งนี้ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ยังได้เสนอกรอบสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ ๒๑ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดสากลดังกล่าว

ผลการศึกษาของ อีรวัดน์ ศิริวิโรจน์กุล^๕ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต ๓ มีระดับความเครียดโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านลักษณะงานมีความเครียดสูงสุด และเสนอแนวทางการจัดการความเครียดด้วยการวางแผนและกระจายงาน

^๑ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, รายงานการวิจัยเรื่อง สมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ ๒๑, (กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๖).

^๒ Hans Selye, *The Stress of Life*, (New York: McGraw-Hill Book, 1976).

^๓ Richard S. Lazarus and Susan Folkman, "Personal Control, Stress and Coping Processes: A Theoretical Analysis", *Journal of Personality and Social Psychology* 46, 3th ed (1984): 466-475.

^๔ Richard E. Boyatzis, *The Competent Manager: A Model for Effective Performance*, (New York: John Wiley & Sons, 1982).

^๕ อีรวัดน์ ศิริวิโรจน์กุล, "แนวทางการจัดการความเครียดในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต ๓", *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, (มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๖๓), หน้า ๑-๘.

อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับการศึกษาของ ปภาลักษณ์ โสมแผ้ว^๖ และเยาวลักษณ์ อิงสวัสดิ์^๗ ที่พบว่า ความเครียดของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง และมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการบริหารงานโรงเรียน เช่นเดียวกับ ทิรากร ทองประดับ^๘ และ วิศรุต มากกลาง^๙ ที่พบความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างความเครียดกับสมรรถนะทางการบริหาร

ดังนั้น การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเครียดในการปฏิบัติงานกับสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต ๒ จึงมีความสำคัญ เพื่อสะท้อนระดับความสัมพันธ์ของตัวแปรทั้งสอง และใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดมาตรการสนับสนุนและพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาในพื้นที่ต่อไป

วัตถุประสงค์งานวิจัย

๑. เพื่อศึกษาระดับความเครียดในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต ๒
๒. เพื่อศึกษาระดับสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต ๒
๓. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเครียดในการปฏิบัติงานกับสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต ๒

สมมติฐานของการวิจัย

ความเครียดในการปฏิบัติงานกับสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต ๒ มีความสัมพันธ์กัน

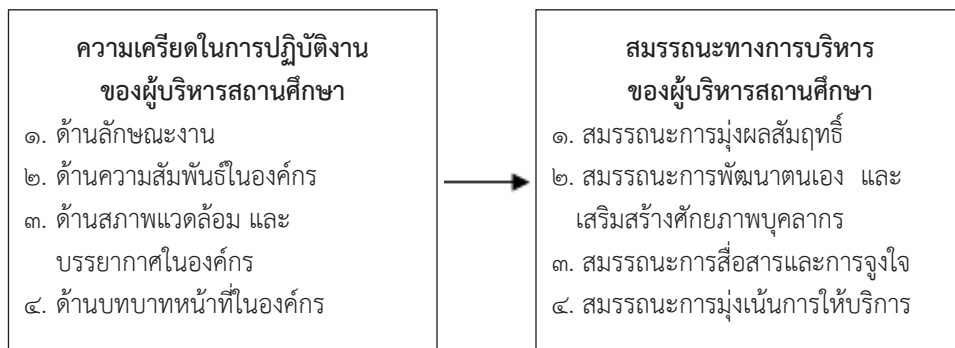
^๖ ปภาลักษณ์ โสมแผ้ว, “ความเครียดในการปฏิบัติงานของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดสกลนคร”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, (มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, ๒๕๖๕), หน้า ๖-๗.

^๗ เยาวลักษณ์ อิงสวัสดิ์, “ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารสถานศึกษากับความเครียดของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต ๑”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, (มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, ๒๕๕๖), หน้า ๕-๗.

^๘ ทิรากร ทองประดับ, “ความเครียดและสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในจังหวัดอุดรธานี”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, (อุดรธานี : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี, ๒๕๕๗), หน้า ๑๒-๑๓.

^๙ วิศรุต มากกลาง, “ปัจจัยความเครียดของผู้บริหารที่ส่งผลต่อสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต ๑”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, (มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, ๒๕๖๖), หน้า ๑๔-๑๖.

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ภาพ ๑ กรอบแนวคิดของการวิจัย

ที่มา: ผู้วิจัยสังเคราะห์จากแนวคิดเกี่ยวกับความเครียดของ Selye (๑๙๕๖) และ Lazarus and Folkman (๑๙๘๔) แนวคิดสมรรถนะของ Boyatzis (๑๙๘๒) และกรอบสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (๒๕๕๖)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ซึ่งเป็นการวิจัยที่มุ่งศึกษาข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างในสภาพการณ์ตามความเป็นจริง โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติ เพื่ออธิบายระดับของตัวแปรและศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่กำหนด

มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความเครียดในการปฏิบัติงาน ระดับสมรรถนะทางการบริหาร และความสัมพันธ์ระหว่างความเครียดในการปฏิบัติงานกับสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต ๒

ประชากร ได้แก่ ผู้อำนวยการหรือผู้รักษาการในตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน ๑๕๖ คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของ Krejcie และ Morgan ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๑๑๓ คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามขนาดสถานศึกษา และสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ภายในแต่ละชั้น

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ระดับ แบ่งออกเป็น ๓ ตอน ได้แก่ (๑) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (๒) แบบสอบถามความเครียดในการปฏิบัติงาน ๔ ด้าน จำนวน ๒๐ ข้อ และ (๓) แบบสอบถามสมรรถนะทางการบริหาร ๔ ด้าน จำนวน ๒๐ ข้อ

แบบสอบถามผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ ๕ ท่าน มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง ๐.๖-๑.๐ และมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๙๓๑

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .๐๕

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (๑) ศึกษาระดับความเครียดในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา (๒) ศึกษาระดับสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา และ (๓) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเครียดในการปฏิบัติงานกับสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต ๒ ผลการวิจัยปรากฏดังนี้

๑. ระดับความเครียดในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมความเครียดในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.09$, $SD = 1.085$) แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษามีความเครียดจากการปฏิบัติงานในระดับที่สามารถควบคุมได้ แต่ยังคงมีปัจจัยบางประการที่ส่งผลกระทบต่อภาระงานและความกดดันในการบริหารงาน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านลักษณะงานมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.55$) อยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่าลักษณะงานของผู้บริหารสถานศึกษามีความซับซ้อนและมีภาระหน้าที่หลากหลาย รองลงมาคือ ด้านสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในองค์กร ($\bar{X} = 3.03$) ด้านบทบาทหน้าที่ในองค์กร ($\bar{X} = 2.95$) และด้านความสัมพันธ์ในองค์กร ($\bar{X} = 2.82$) ตามลำดับ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความเครียดของผู้บริหารเกิดจากหลายปัจจัยทั้งด้านงาน ด้านองค์กร และด้านความสัมพันธ์ในการทำงาน

๒. ระดับสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.89$, $SD = 0.720$) แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษามีความสามารถในการบริหารงานอยู่ในระดับสูง สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านสมรรถนะการพัฒนาตนเองและเสริมสร้างศักยภาพบุคลากรมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.98$) รองลงมาคือ ด้านการมุ่งเน้นการให้บริการ ($\bar{X} = 3.97$) ด้านการสื่อสารและการจูงใจ ($\bar{X} = 3.85$) และด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ ($\bar{X} = 3.84$) ตามลำดับ ผลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารมีสมรรถนะด้านการบริหารในระดับสูงทุกด้าน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อประสิทธิภาพของการบริหารสถานศึกษา

๓. ความสัมพันธ์ระหว่างความเครียดในการปฏิบัติงานกับสมรรถนะทางการบริหาร

ผลการวิเคราะห์พบว่า ความเครียดในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวม (X_{tot}) มีความสัมพันธ์ทางลบกับสมรรถนะทางการบริหารโดยรวม (Y_{tot}) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (r) เท่ากับ -0.637 ซึ่งอยู่ในระดับสูง แสดงให้เห็นว่าเมื่อระดับ

ความเครียดเพิ่มสูงขึ้น สมรรถนะทางการบริหารมีแนวโน้มลดลง และในทางกลับกัน หากความเครียดลดลง สมรรถนะทางการบริหารมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ความเครียดด้านความสัมพันธ์ในองค์กร (X_3) มีความสัมพันธ์ทางลบกับสมรรถนะด้านการสื่อสารและการจูงใจ (Y_3) ในระดับสูงสุด ($r = -0.657$) ขณะที่ความเครียดด้านลักษณะงาน (X_1) มีความสัมพันธ์ทางลบในระดับต่ำกับสมรรถนะด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ ($r = -0.162$) ผลการวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าความเครียดในการปฏิบัติงานมีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหาร โดยเฉพาะด้านความสัมพันธ์ในองค์กรซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญต่อการสื่อสารและการจูงใจบุคลากรในสถานศึกษา

สรุปผลการวิจัย

๑. ความเครียดในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต ๒ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และสามารถจำแนกได้เป็นรายด้าน ดังนี้

๑.๑ ความเครียดในการปฏิบัติงานด้านลักษณะงาน อยู่ในระดับมาก

๑.๒ ความเครียดในการปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์ในองค์กร อยู่ในระดับปานกลาง

๑.๓ ความเครียดในการปฏิบัติงานด้านสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในองค์กร อยู่ในระดับปานกลาง

๑.๔ ความเครียดในการปฏิบัติงานด้านบทบาทหน้าที่ในองค์กร อยู่ในระดับปานกลาง

๒. สมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต ๒ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และสามารถจำแนกได้เป็นรายด้าน ดังนี้

๒.๑ สมรรถนะการมุ่งผลสัมฤทธิ์ อยู่ในระดับมาก

๒.๒ สมรรถนะการพัฒนาตนเองและเสริมสร้างศักยภาพบุคลากร อยู่ในระดับมาก

๒.๓ สมรรถนะการสื่อสารและการจูงใจ อยู่ในระดับมาก

๒.๔ สมรรถนะการมุ่งเน้นการให้บริการ อยู่ในระดับมาก

๓. ความสัมพันธ์ระหว่างความเครียดในการปฏิบัติงานกับสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต ๒ พบว่า มีความสัมพันธ์ทางลบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (r) เท่ากับ -0.64 ซึ่งอยู่ในระดับสูง แสดงให้เห็นว่า เมื่อระดับความเครียดในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาสูงขึ้น สมรรถนะทางการบริหารมีแนวโน้มลดลง และในทางกลับกัน หากระดับความเครียดลดลง สมรรถนะทางการบริหารย่อมมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น

อภิปรายผล

ผลการวิจัยพบว่า ความเครียดในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง สะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารสามารถปรับตัวต่อภาระงานที่หลากหลายได้ในระดับหนึ่ง แม้ต้องรับผิดชอบงานด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และการบริหารทั่วไป โดยเฉพาะในบริบทโรงเรียนขนาดเล็กที่มีข้อจำกัดด้านทรัพยากร ผลดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Lazarus และ Folkman (1984) ที่อธิบายว่าความเครียดขึ้นอยู่กับกระบวนการประเมินสถานการณ์และความสามารถในการเผชิญปัญหา หากบุคคลมี Coping Mechanism ที่เหมาะสม ความเครียดจะไม่ส่งผลเสียรุนแรงต่อการทำงาน และยังคงสอดคล้องกับแนวคิดของ Selye (1956) ที่อธิบายว่าบุคคลสามารถปรับตัวในระยะ “Resistance Stage” ได้ก่อนเข้าสู่ภาวะอ่อนล้า

เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าความเครียดด้านลักษณะงานอยู่ในระดับมาก ซึ่งสะท้อนภาระงานที่ซับซ้อนและความคาดหวังจากหน่วยงานต้นสังกัด สอดคล้องกับแนวคิดของ Sutherland และ Cooper (1988) ที่ระบุว่าภาระงานสูงเป็นแหล่งกำเนิดความเครียดสำคัญในองค์กร

ในด้านสมรรถนะทางการบริหาร พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการพัฒนาตนเองและการเสริมสร้างศักยภาพบุคลากร ซึ่งสะท้อนบทบาทของผู้บริหารในฐานะผู้นำการเรียนรู้ ผลดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดสมรรถนะของ Boyatzis ที่มองว่าสมรรถนะเป็นคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่นำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ขององค์กร

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์พบว่า ความเครียดในการปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์ทางลบกับสมรรถนะทางการบริหารอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ($r = -0.637$) ซึ่งอยู่ในระดับสูง แสดงให้เห็นว่าเมื่อระดับความเครียดเพิ่มขึ้น สมรรถนะทางการบริหารมีแนวโน้มลดลง ผลนี้สอดคล้องกับทฤษฎี Person-Environment Fit ของ French, Caplan และ Harrison ที่อธิบายว่าความไม่สมดุลระหว่างความต้องการของงานกับทรัพยากรของบุคคลส่งผลให้ประสิทธิภาพการทำงานลดลง และยังคงสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทิรากร ทองประดับ และ วิศรุต มากกลาง ที่พบความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน

โดยเฉพาะความเครียดด้านความสัมพันธ์ในองค์กรที่มีความสัมพันธ์ทางลบสูงกับสมรรถนะด้านการสื่อสารและการจูงใจ แสดงให้เห็นว่าภาวะจิตใจมีผลโดยตรงต่อทักษะมนุษย์สัมพันธ์และภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา

ข้อเสนอแนะ

๑. ความเครียดในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านลักษณะงานมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ดังนั้นผู้บริหารควรพิจารณาปรับระบบการจัดการงานให้มีความเหมาะสม เช่น การจัดลำดับความสำคัญของงาน การลดความซ้ำซ้อนของภารกิจ และการมอบหมายงานให้สอดคล้องกับความเชี่ยวชาญของบุคลากร เพื่อช่วยลดความตึงเครียดจากภาระงานและเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการสถานศึกษา

๒. สมรรถนะทางการบริหารโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านสมรรถนะการพัฒนาตนเองและเสริมสร้างศักยภาพบุคลากร เป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ดังนั้นควรส่งเสริมให้ผู้บริหารดำเนินการพัฒนาตนเองและบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ผ่านกระบวนการพัฒนาวิชาชีพที่เป็นระบบ เช่น การจัดทำแผนพัฒนาครูรายปี การนิเทศภายในเชิงพัฒนา และกิจกรรม PLC เพื่อธำรงรักษาจุดแข็งด้านสมรรถนะนี้และยกระดับคุณภาพบุคลากรอย่างยั่งยืน

๓. ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเครียดในการปฏิบัติงานกับสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ความเครียดด้านความสัมพันธ์ในองค์กรกับสมรรถนะการสื่อสารและการจูงใจของผู้บริหารสถานศึกษามีสัมพันธ์สูงสุด ดังนั้น ผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับการสร้างบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อความร่วมมือ โดยการใช้การสื่อสารแบบเปิด การรับฟังความคิดเห็น และการสร้างแรงจูงใจตามผลการปฏิบัติงานจริง เพื่อช่วยลดความตึงเครียดด้านความสัมพันธ์ในองค์กรและส่งเสริมให้ผู้บริหารสามารถปฏิบัติภารกิจด้านการสื่อสารและการจูงใจได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง ความเครียดในการปฏิบัติงานกับสมรรถนะทางการบริหารในเชิงสาเหตุ (Causal Relationship) โดยใช้การวิจัยเชิงผสม (Mixed Methods) หรือการวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลโดยตรงและโดยอ้อม

๒. ควรเพิ่มกลุ่มตัวอย่างจากหลายเขตพื้นที่การศึกษา หรือเปรียบเทียบระหว่างเขตพื้นที่ เพื่อให้ผลการวิจัยมีความครอบคลุมและสามารถอธิบายปรากฏการณ์ในระดับประเทศได้

๓. ควรศึกษาตัวแปรอื่นที่อาจมีอิทธิพลต่อสมรรถนะทางการบริหาร เช่น แรงจูงใจในการทำงาน ภาวะผู้นำเชิงพัฒนา ความฉลาดทางอารมณ์ หรือวัฒนธรรมองค์กร เพื่อขยายความเข้าใจเกี่ยวกับปัจจัยเชื่อมโยงด้านจิตวิทยาและการบริหาร

๔. ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพเพิ่มเติม เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึกหรือการสังเกตภาคสนาม เพื่อค้นหากลยุทธ์การจัดการความเครียดของผู้บริหารที่มีสมรรถนะสูง ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นตัวแบบ (Best Practice) ให้กับผู้บริหารรุ่นใหม่

๕. การศึกษาครั้งต่อไปควรติดตามผลในระยะยาว (Longitudinal Study) เพื่อวิเคราะห์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของระดับความเครียดและสมรรถนะทางการบริหารในช่วงเวลาต่าง ๆ โดยเฉพาะในบริบทของการเปลี่ยนแปลงนโยบายการศึกษาและเทคโนโลยีดิจิทัล

บรรณานุกรม

คุรุสภา. **กรอบสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อการพัฒนาและรับรองมาตรฐานวิชาชีพ**. กรุงเทพมหานคร: คุรุสภา, ๒๕๕๙.

คริสต์มาส ลิ้มรัตนกุล. “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเครียดในการปฏิบัติงานของบุคลากร สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดยะลา”. **สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๖๖.

ทிரากร ทองประดับ. “ความสัมพันธ์ระหว่างความเครียดกับสมรรถนะทางการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดอุดรธานี”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี, ๒๕๕๗.

ธีรวัฒน์ ศิริวิโรจน์กุล. “แนวทางการจัดการความเครียดในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต ๓”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๖๓.

นатыา สุวรรณจันทร์. “การศึกษาความเครียดในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๑๑”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, ๒๕๖๐.

บุญชม ศรีสะอาด. **การวิจัยเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น, ๒๕๕๖.

ปภาลักษณ์ โสมแผ้ว. “ความเครียดในการปฏิบัติงานของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดสกลนคร”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, ๒๕๖๕.

พิมพ์ชนก ธวัชคา. “สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ : ๒๕๖๕.

วิศรุต มากกลาง. “ปัจจัยความเครียดของผู้บริหารที่ส่งผลต่อสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต ๑”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, ๒๕๖๖.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. **คู่มือการประเมินผลการปฏิบัติงานตามมาตรฐานตำแหน่งและสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ๒๕๖๐.

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา. **คู่มือการประเมินผลการปฏิบัติงานและสมรรถนะของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน ก.ค.ศ., ๒๕๕๘.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. **รายงานการวิจัยเรื่อง สมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ ๒๑**. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๖.

Beehr, T. A., and J. E. Newman. “Job Stress, Employee Health, and Organizational Effectiveness”. **Personnel Psychology** 31. (1978): 665–699.

Boyatzis, Richard E. **The Competent Manager: A Model for Effective Performance**. New York: John Wiley & Sons, 1982.

French, J. R. P., Jr., R. D. Caplan, and R. V. Harrison. **The Mechanisms of Job Stress and Strain**. London: Wiley, 1982.

Lazarus, Richard S., and Susan Folkman. “Personal Control, Stress and Coping Processes: A Theoretical Analysis”. **Journal of Personality and Social Psychology**. Vol. 46. No. 3. (1984): 466–475.

McClelland, D. C. “Testing for Competence Rather Than for Intelligence.” **American Psychologist** 28, (1973) : 1–14.

Selye, Hans. **The Stress of Life**. New York: McGraw-Hill Book, 1956.

Spencer, L. M., and S. M. Spencer. **Competence at Work: Models for Superior Performance**. New York: John Wiley & Sons, 1993.

Sutherland, V. J., and C. L. Cooper. “Sources of Work Stress”. In C. L. Cooper and R. Payne, eds., **Causes, Coping and Consequences of Stress at Work**. New York: John Wiley & Sons, 1988.